

UDK 378.147::811.133.1'276.6

TANJA DINIĆ

Saobraćajni fakultet u Beogradu

O RAZNOVRSNIM PRISTUPIMA U NASTAVI FRANCUSKOG JEZIKA STRUKE

Ako bismo doslovno preveli pojam "français sur objectifs spécifiques" (skraćeno FOS), koji se danas mnogo češće koristi od "langue de spécialité" (čiji je ekvivalent "jezik struke"), dobili bismo izraz "francuski za specifične ciljeve"². Koji su ti ciljevi, koje su to potrebe specifične za nastavu francuskog (i drugih stranih jezika) na nefilološkim fakultetima kod nas?

Te potrebe, naravno, nisu iste za sve naše visokoškolske ustanove. Različitosti planova i programa ogledaju se pre svega u fondu i rasporedjenosti časova stranog jezika po semestrima i njihovoj zastupljenosti na posleddiplomskim studijama. Ipak, zajedničko je to što izučavanje ovog predmeta na nematičnim fakultetima ima za cilj produbljivanje znanja stečenih tokom prethodnog školovanja, odnosno usvajanje novih jezičkih veština u kontekstu određenih naučnih i stručnih oblasti. Drugim rečima, pred profesorom jezika nalazi se zadatak da poveže nastavu opšteg i nastavu jezika određene struke. Na koji način se može izvršiti to povezivanje, taj prelazak, pitanje je kojim se bavi kako literatura, tako i sami nastavnici na stručnim usavršavanjima vezanim upravo za relevantnu nastavnu praksu. (Jedan od najsvežijih primera je seminar na temu *FOS-a* za profesore francuskog sa nefiloloških fakulteta, održan u Beogradu krajem septembra 2002). Ovde ćemo razmotriti moguće pristupe i metode u nastavi *FOS-a*, kao i teškoće i ograničenja koje svaki od njih, primenjen pojedinačno, nužno nosi.

Izučavanje specifične leksike, tj naučno-stručne terminologije bi se nesumnjivo moglo odrediti kao prvi pristup jeziku struke³. S obzirom na činjenicu da nastavnici jezika najčešće nisu eksperti za nefilološke discipline i njima i njihovim studentima nameće se potreba da ovladaju specifičnom terminologijom. To je potpuno prirodno

...

1. O različitim nazivima i varijantama ovog pojma, videti prvo poglavlje zbornika radova *Strani jezik struke*, urednik Nade da Vinaver, izdanje Udru enja univerzitetskih profesora i naučnika Srbije i Saobraćajnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1996.

2. Ekvivalent engleskom "English for specific purposes" (ESP)

3. Kahn, Gisèle: "Différentes approches pour l'enseignement du français sur objectis spécifiques", in *Méthodes et Méthodologies, Le Français dans le Monde, Recherches et applications*, numéro spécial, janvier 1995, pp 144-152

42

imajući u vidu da je ona osnovni nosilac informacija naučnog i tehničkog jezika. Međutim, postoje i drugi, ne manje važni razlozi za takvo metodičko opredeljenje. Prvo, ne možemo zanemariti nasledje tradicionalne prakse koja se zasniva na prevodjenju kao jednom od ključnih veština u nastavi stranog jezika, pri čemu, naravno, poznavanje leksike nije jedini činilac ali se bez sumnje svrstava među najbitnije. Drugo, dešava se da studenti ne pokazuju naročito zanimanje za predmet koji im nije uskostručan ili koji im je tokom prethodnog školovanja predstavljao teret. U tom slučaju, rad na specijalizovanoj leksici za profesora postaje najefikasniji način da motiviše svoju publiku. Konačno, postepeni prelazak iz sfere opšteg u sferu stručnog jezika, njihovo povezivanje najjednostavnije se odvija kroz usvajanje terminološkog vokabulara. Na primer, uz formiranje lista reči ili malih glosara izučavaju se familije reči, principi derivacije, sufiksi, prefiksi, nastavci za rod i broj, itd. Ovaj treći razlog je naročito važan ako se ima u vidu da se strani jezik na našim fakultetima najčešće izučava tokom prve dve godine studija, kada sami polaznici tek ulaze u svet struke i nauke. Tako se praktične potrebe poklapaju sa institucionalnim.

Drugi pristup bi se zasnivao na podeli jedne naučne oblasti na određeni broj pripadajućih grana. Upravo su na taj način osmišljeni program i udžbenik francuskog namenjen studentima Saobraćajnog fakulteta⁴. Kako ovu ustanovu čine odseci na kojima se se izučavaju pojedine vrste saobraćajnog inženjerstva (drumski, železnički, vodni, vazdušni saobraćaj, logistika, PTT i telekomunikacije), predviđen je rad na tekstovima i vežbanjima grupisanim po ovim oblastima. A s obzirom da studijski kurikulum obuhvata i fundamentalne nauke, odnosno predmete zajedničke nastave za sve odseke, pomenuta knjiga sadrži odgovarajuću gradju. Tako se poglavlja "Énoncés spécialisés" i "Documents techniques" sastoje od tekstova, tabelarnih i grafičkih prikaza iz oblasti matematike, operacionih istraživanja, standardizacije i dr. Osim ovoga, uvodnu materiju čine i tekstovi koji nisu stručni, već se tiču studentskog života i institucija francuskog visokog školstva - to je svojstvo i udžbenika francuskog za Elektrotehnički fakultet⁵. Uočava se, dakle, namera autora da vezu sa opštim jezikom ostvare preko civilizacijskih sadržaja i to u skladu sa specifičnim potrebama svojih polaznika.

Strategije koje su dosad pomenute bi se mogle okarakterisati kao tematske ili tradicionalne. S druge strane, savremena metodika poznaje niz pristupa strukturalne prirode, u kojima se nastavna gradja i praksa organizuje po diskurzivnim, formalnim principima. Jezik se izučava kroz:

- a) proučavanje logičkih mehanizama diskursa u određenoj oblasti (kako inženjer/doktor/naučnik razmišlja - elementi analize, sinteze, dedukcije, hipoteze, logički odnosi - izražavanje uzroka, posledica, uslova...);
- b) tipologiju tekstova i formi usmenog izražavanja (studenti se upoznaju sa različitim vrstama dokumenata - udžbenički materijali, članci iz opšte ili specijalizovane štampe, prospekti, grafikoni, radne biografije, prezentacije, intervjui itd) i
- c) operacije, aktivnosti i tehnike svojstvene akademskom, naučnom ili profesionalnom radu (različite tehnike čitanja i pisanja, počev od brzog čitanja, uočavanja pojedinih elemenata, hvatanja beleški do pisanja rezimea ili sinteza).

...

4. Vinaver, N: *Francuski za saobraćajnu struku*, Naucna knjiga, Beograd, 1993.

5. Nikolic M: *Francuski za studente elektrotehnike*, Elektrotehnički fakultet, Beograd, 1991

Ovakvim pristupima ne samo da se izučava jezik u realnim situacijama, nego se doprinosi aktiviranju i razvijanju intelektualnih sposobnosti kako studenata, tako i samih nastavnika.

Medjutim, ako se opredelimo isključivo za jedan od dosad pomenutih metoda, suočićemo se sa izvesnim teškoćama. Insistiranjem na leksici i terminologiji, zanemaruje se rad na izražavanju, na koherentnom iskazivanju misli i ideja, bilo pismenim, bilo usmenim putem. S druge strane, izučavanje jezika po disciplinama ili granama koje čine jednu naučnu oblast, iako je organizovano po tematskim celinama, ostaje u okvirima pravolinijskog i statičnog nastavnog procesa. Tako, po okončanju rada u jednom domenu (domenu drumskog saobraćaja, na primer), započinje se izučavanje gradje iz druge oblasti (železničkog, ili vodnog saobraćaja). Pri tome, ovo ne mora biti svedeno na leksiku. Na isti način nižu se i gramatičke partije. Prednost savremenih metoda ogleda se upravo u tome da se takva linearnost i statičnost zameni dinamičkim, logički prijemčivijim pristupom. Povezivanje, upoređivanje raznih disciplina može se izvesti ne samo po tematskoj bliskosti, već i po jezičkim odlikama. Zbog toga su značajne gore pomenute formalne tehnike. Ipak, neophodno je naglasiti da nijedna izolovano primenjena strategija nije dovoljna da se obezbedi fleksibilnost i prilagodjenost nastave jezika stvarnim potrebama. Treba uvek imati na umu kako želje i interesovanja studenata, tako i moguće situacije u kojima će se oni služiti stranim jezikom (korišćenje strane literature, praksa u inostranstvu, zahtevi budućeg posla, komunikacija sa strancima ili dr). Vežbanja i ponavljanja logičkih relacija (na primer, brojni načini iskazivanja uzroka i posledica) ili uvežbavanja tehnika čitanja nužno dovode do izveštačenosti i skretanja u apstraktno i formalno. Gubi se komunikativna dimenzija i zanemaruju se druge jezičke veštine, poput razumevanja sagovornika. Zbog toga su zaključci relevantnih članaka⁶ i seminara da treba odbaciti metodološku krutost i isključivost u korist kombinovanja elemenata raznih pojedinačnih načina rada, shodno realnim potrebama i ciljevima. Pri tome je vrlo važno da ti ciljevi nisu preambiciozni, već da se odrede u skladu sa postojećim okolnostima.

Naravno, posebno kada je reč o visokoškolskom obrazovanju, nastavnik bi trebalo da bude spreman da podje novim pedagoškim putevima. U tom smislu, u nastavi francuskog primena globalnih simulacija čini se posebno zanimljivom. Ova praksa je zaživela kako u Francuskoj, tako i u još nekim evropskim zemljama i to u realnom, ali i virtuelnom obliku⁷. Jedan od primera vezanih upravo za FOS je italijanski projekat *F@rum*, projekat poslediplomskog kursa (nivo master) francuskog jezika prava. Namenjen je kako filozofima/lingvistima, tako i pravnicima koji žele da se specijalizuju kao sudski tumači. Ovaj poduhvat je utoliko interesantniji što je virtuelni, multimedijalni, odnosno predstavlja oblik obrazovanja na daljinu ("formation à distance"). On simulira rad jedne prevodilačke agencije, a svaki polaznik tu ima tačno odredjenu ulogu. Kao i u svakoj profesionalnoj aktivnosti, on se suočava sa nizom situacija: od kontakata sa klijentima i kolegama,

...

6. Videti napomene 1 i 3

7. Rossi, M.: "Enseignement à distance et enjeux professionnels" in *Le Français dans le monde - Apprentissage des langues et technologies : usages en émergence*, numéro spécial, janvier 2002, pp. 95-101; takodje, o globalnim simulacijama, videti na sajtovima: www.katho.be/reno/simulation.html i www.france.sk/culture/coll_la_simulation.html

44 preko konsultovanja stručnjaka radi razrešenja prevodilačkih nedoumica do poštovanja rokova za predaju materijala. Na ovom primeru jasno se vidi smisao globalnih simulacija: rad na jeziku ne samo u okviru jedne situacije (kod lekara, u supermarketu, - dobro poznati igrokazi, tj. "jeux de rôle"), već u jednom širem, sveobuhvatnijem ali jasno preciziranom kontekstu (zgrada, selo, i sl). U prethodno opisanom slučaju, primećuje se kako se veza između opšteg jezika i jezika struke ostvaruje na najprirodniji način. Naravno, ne treba zanemariti ni jednu čisto pragmatičku prednost, a to je korišćenje novih tehnologija, koje su ovde sredstvo, a ne svrha.

I za kraj ovog prikaza novih mogućnosti u nastavi jezika, čini se neophodnim pomenuti tehnike "schémas heuristiques", kod nas poznatije kao "mape uma", po engleskom nazivu "mind mapping"⁸. Već korišćene u nekim naučnim oblastima, one pomažu u svakom obliku učenja, pa tako i u učenju stranih jezika jer se zasnivaju na dinamičkoj memoriji i aktivnom procesu razumevanja, na način na koji funkcioniše ljudski mozak. Pri čitanju teksta ili praćenju usmenog izlaganja, naročito kada su ovi većeg obima ili komplikovanijeg sadržaja, pravljenjem ovih šema ili mapa lakše se uočavaju, izdvajaju i povezuju iznete ideje, a samim tim doprinosi se jasnijoj percepciji i efikasnijem aktiviranju i usvajanju jezičkih veština. Naime, proučavani sadržaj se grafički prikazuje (kao dijagram, tabela, šema, ...) počevši od ključnih pojmova i misli, da bi se postepeno širio poput rodoslovnog stabla, dakle ne samo pukim dodavanjem sastavnih elemenata, već njihovim raspoređivanjem, vodeći računa o odnosima i povezanosti među njima. Proces ne samo da nije pravolinijski, nego je i kreativan, pošto svaki pojedinačni um poima sadržaje i organizuje ih na sebi svojstven način. Prema tome, odbacujemo linearno čitanje/slušanje reč po reč u korist napora da se razumeju pre svega osnovne postavke određenog članka, dela, izlaganja, a da se istovremeno ono sagleda kao celina. Koliko je ovakav pristup važan u postupku ovladavanja stranim jezikom potvrđuje opšte poznata činjenica da je naš cilj "hvatanje" smisla iskaza datog na tom jeziku, kao i izražavanje sopstvenih misli koristeći upravo njegova specifična sredstva i obrte, a ne doslovno prevodjenje sa maternjeg. Čini se da je za nastavu jezika struke na tehničkim fakultetima ova metoda utoliko primerenija imajući u vidu da su studenti naviknuti na rad sa šemama, tabelama, grafičkim prikazima svih vrsta. Medjutim, u slučaju jednostrane, isključive primene ostaje opasnost od preterane šematizacije.

Zbog toga se neminovno nameće zaključak da nijedna metoda sama, ma koliko savremena i fleksibilna bila, ne može da bude svemoguća. Nekad je korisno opredeliti se za kraći prevod ili za rad na leksici, nekad za rad na uočavanju pojedinih odlika teksta (naslov, podnaslov, izvor, autor, brojke, citati). Nekad će slušanje audio zapisa uz zaokruživanje tačnog odgovora prethoditi radu na iskazivanju mišljenja, razloga za i protiv, argumenata. Mogućnosti su brojne i nijednu ne treba unapred odbaciti. Upravo u raznolikosti pristupa, odabiru više ponudjenih puteva i njihovom organizovanju u osmišljenu celinu, svaki će nastavnik izgraditi svoju metodu, po meri svoje grupe.

...

8. Više detalja može se pronaći na www.ekonomist.co.yu, i <http://jurisguide.univ-paris1.fr>

L i t e r a t u r a :

Kocourek, Rostislav : **La langue française de la technique et de la science : vers une linguistique de la langue savante**, Oscar Brandstetter Verlag GmbH & Co. KG, Wiesbaden, 1991

Le Français dans le monde, Recherches et applications - Apprentissage des langues et technologies : usages en émergence, numéro spécial, CLE International, janvier 2002

Le Français dans le Monde, Recherches et applications - Méthodes et Methodologies, numéro spécial, EDICEF, janvier 1995

Strani jezik struke, urednik Nadežda Vinaver, izdanje Udruženja univerzitetskih profesora i naučnika Srbije i Saobraćajnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 1996.

45